

Transforming Gendered Well-Being in Europe. The Impact of Social Movements.

Alison E. Woodward, Jean-Michel Bomvin, Mercè Renom, editors

Farnham, England, Ashgate, 2011

ESTHER HACHUEL

El llibre presenta catorze estudis sobre moviments socials històrics o contemporanis desenvolupats en distints espais geogràfics europeus, incorporant-hi la perspectiva de gènere. Entre ells, n'hi ha dos que tracten de moviments socials catalans.

Un d'ells és de Mercè Renom i analitza els moviments de subsistència a la Catalunya del segle XVIII ("Subsistence Movements in Eighteenth-Century Catalonia: Material and Political Aspects in Gendered Food Protests").

L'altre és de cinc historiadors de la Universitat de Barcelona: Conchi Villar, Mònica Borrell, Carles Enrech, Juanjo Romero i Jordi Ibarz, i presenta les lluites de les dones obreres entre 1910 i 1936 i les seves tensions amb el sindicalisme de l'època, eminentment masculí.

La temàtica tractada per Mercè Renom en el seu capítol ja va ser l'objecte de l'estudi sobre les protestes alimentàries de 1789 en algunes localitats del Baix Llobregat, aportat com a contribució a la VII convocatòria de Recerca Col·lectiva del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2003), publicada l'any 2009 (Enric Prat, Mercè Renom, M. Luz Retuerta (ed.), Esther Hachuel (coord.) *Constructors de consciència i de canvi: una aproximació als moviments socials des del Baix Llobregat*, Sant Feliu de Llobregat, Edicions del Llobregat i Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat). Aquell estudi, juntament amb altres investigacions anteriors i posteriors, són la base de l'aportació de Mercè Renom al llibre que comentem, i així ho fa constar l'autora en les referències bibliogràfiques i documentals corresponents.

En aquesta ocasió, l'autora s'aproxima a una visió de conjunt del paper de les dones en les accions col·lectives relacionades amb les crisis de subsistència patides en el territori català durant la segona meitat del segle XVIII. Mercè Renom analitza protestes succeïdes no solament a Barcelona, sinó també a altres viles i ciutats en les quals la diversificació econòmica havia portat a dependre dels mercats alimentaris per a la subsistència de la població, i mostra la importància que donaven,

tant els governs, com els veïns, al control dels preus dels productes bàsics, especialment dels cereals i del pa.

En l'estudi es posa de manifest que la tradició "moral" que atribuïa als governs municipals el deure de prendre mesures per tal de frenar l'augment dels preus quan es produïen males collites, "justificava" les protestes veïnals quan no ho feien. I també es mostra com les protestes eren dutes a terme conjuntament per homes i dones, amb una diferenciació motivada per les funcions que la cultura atribuïa a les persones segons el sexe.

L'estudi mostra que les dones eren molt actives controlant els preus dels mercats alimentaris locals. I que quan els preus pujaven, eren elles que iniciaven les protestes de subsistència, tot denunciant els problemes i demanant amb crits l'aigua, el pa o els altres productes bàsics. En aquesta primera fase de la mobilització, a més de ser actives tot protestant verbalment, les dones incitaven els homes a sumar-se a l'acció. A mesura que augmentava el descontentament, dones i homes apujaven el nivell de violència i ame-

naçaven d'actuar contra els béns de les persones considerades culpables o còmplices de les caresties i les alces de preus (a Barcelona l'any 1789 s'amenaçà el representant reial, acusant-lo d'enriquir-se amb els negocis de comerç de cereals). Si els governs no reaccionaven i prenen mesures per a aconseguir proveïment a preus "justos", l'acció col·lectiva podia esdevenir molt violenta, arribant al deteriorament i a la crema d'establiments i cases (rarament es posava en joc la vida de les persones), com va succeir durant el motí de febrer i març de 1789 a Barcelona i a d'altres ciutats i viles catalanes. Així com les dones eren actives en les primeres fases de les protestes alimentàries, els homes eren més presents en els motins, comptant també amb la col·laboració d'algunes dones, com ho mostra el fet que una dona també va ser condemnada a mort després dels fets de 1789.

El llibre és un dels resultats del projecte europeu *Gender and Well-Being: Work, Family and Public Policies* (Cost Action A34, 2005-2009), un projecte promogut des de la Universitat de Barcelona pel grup de recerca consolidat Treball, Institucions i Gènere, que va aplegar representants d'universitats de vint-i-tres països, i va ser dirigit per Cristina Borderías (recordem que ella va ser coordinadora de la V Recerca Col·lectiva del Centre d'Estudis Comarcals

del Baix Llobregat, que va publicar-se l'any 2002 amb el títol *Les dones i la història al Baix Llobregat*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat).

La publicació que comentem aplega una part dels estudis realitzats en el marc d'un dels àmbits de l'esmentat projecte, el dedicat a l'estudi del paper dels moviments socials en els nivells de benestar de la població. Mercè Renom és una de les coeditores del llibre i coautora, també, d'alguns dels estudis introductoris i de les conclusions.

El conjunt de les aportacions mostra que la perspectiva de gènere en els estudis de moviments socials contribueix a un major coneixement de les seves característiques així com de les característiques de les societats en què es produeixen. Així mateix, és una via per desmentir la idea de la suposada passivitat de les dones en la vida social i política sostinguda fins a temps ben recents. Cal situar els estudis en el seu context per a mostrar els condicionants històrics i, sovint, les traves que han tingut les accions públiques femenines, com també mostra el segon dels estudis històrics citats, que permet comprendre la limitació que tenia l'acció de les dones treballadores posada pels mateixos sindicats, un estudi dedicat a les tres primeres dècades del segle xx.